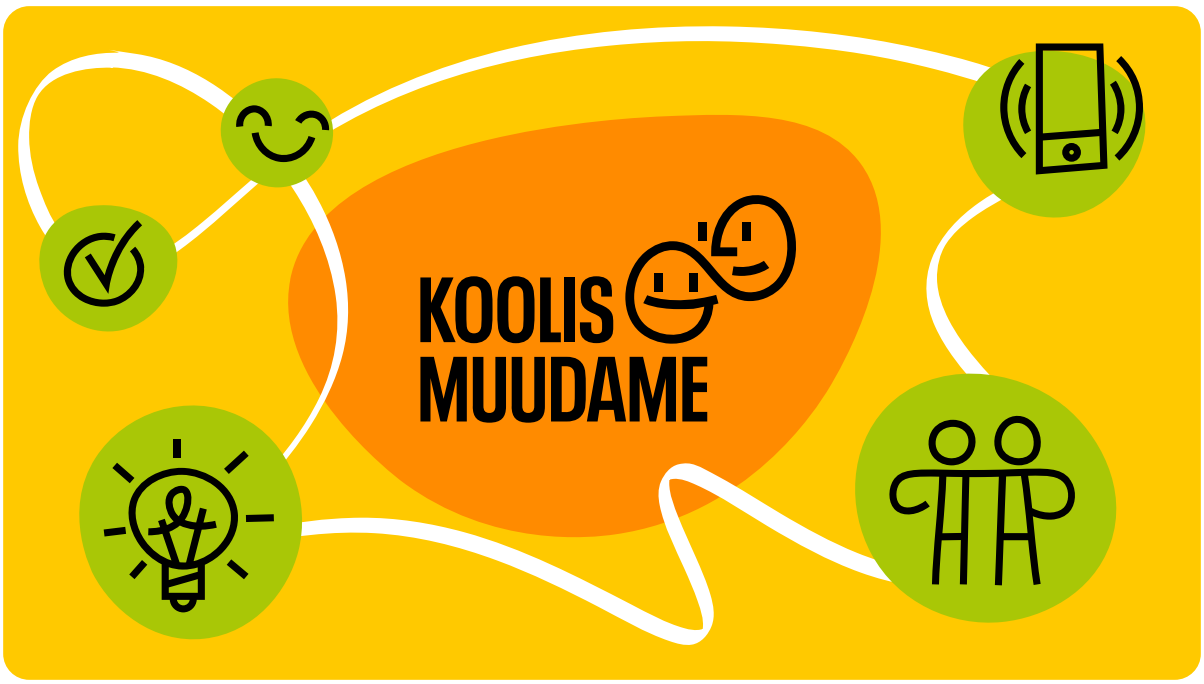

Kooli kaasava eelarve teejuht õpilasesindusele

2026

Koolis muudame!

Kaasava eelarve teejuht õpilasesindusele

"Koolis muudame!" on koolide kaasava eelarve programm, mille käigus eraldab kool kindla rahasumma ja õpilased otsustavad, kuidas seda koolielu parandamiseks kasutada.

Kaasav eelarve on võimalus muuta oma kooli paremaks. Selle käigus saavad õpilased pakkuda välja ideid, mis muudaksid koolielu paremaks, ning hääletada, milline neist saab teoks.

Õpilasesindusel on siin tähtis roll. Teie aitate info õpilasteni viia, julgustate neid ideid pakkuma ja kutsute kõiki hääletama.

Aga te ei pea seda üksi tegema! Kaasavat eelarvet veate koos koolipoolse eestvedajaga - näiteks huvijuhi, õpetaja või juhtkonna liikmega.

Siit teejuhist leiate samm-sammult ideid ja praktilisi nõuandeid, kuidas kaasav eelarve oma koolis läbi viia.

Paljud Eesti koolid on kaasavat eelarvet juba teinud. Vaadake koolide kaasava eelarve veebilehte **demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve**, kust leiate ülevaate osalenud koolidest, kogemuslugusid ja juhendmaterjale.

Teejuhist leiate järgmised teemad:

Kaasava eelarve teekond 3
Kuidas kaasavat eelarvet korraldada? 4
Enne alustamist 5
1 Ideekorje 6
2 Ideede arendamine 10
3 Kampaania 12
4 Hääletamine 14
5 Elluviimine 16
Kokkuvõte ja järgmised sammud 17
Lisa 1. Ideekorje töötoa tööleht 18
Lisa 2. Idee esitamise vorm 19
Lisa 3. Hääletussedel 19

KAASAVA EELARVE TEEKOND

IDEEKORJE

Õpilastelt kogutakse võimalikult palju erinevaid ideid

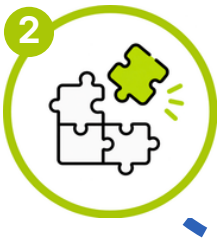

IDEEDE ARENDAMINE

Ideede autorid muudavad ideed selgemaks ja sobitavad eelarvesse

KAMPAANIA

Ideid tutvustatakse kooliperele, et igaüks saaks enne hääletamist teha teadliku valiku

HÄÄLETAMINE

Õpilased valivad hääletusel idee, mis saab teoks

ELLUVIIMINE

Võiduidee saab teoks koostöös kooli juhtkonnaga

Kuidas kaasavat eelarvet korraldada?

Kaasava eelarve õnnestumine sõltub koostööst.

Õpilasesindus ja koolipoolne eestvedaja (nt huvijuht, õpetaja, juhtkonnaliige) saavad kogu protsessi koos vedada, igaüks oma tugevustega.

Tavaliselt kestab kaasav eelarve tervikuna umbes **8 nädalat**. Iga kool on aga erinev – teie võite liikuda kiiremini või võtta mõne etapi jaoks rohkem aega. Kohendage ajakava julgelt oma kooli järgi!

KOGU PROTSESSI VÄLTEL

- Tutvustage programmi õpilastele ja levitage infot
- Julgustage õpilasi ideid esitama ja hääletama
- Planeerige koos ajakava ja tegevused
- Selgitage eelarve võimalusi ja piiranguid (siin on oluline koostöö kooli juhtkonnaga)

1.-2. nädal
IDEEKORJE

- Tutvustage kaasavat eelarvet õpilastele
- Viige läbi ideekorje töötuba või töötoad
- Koguge õpilaste ideed kokku
- Kaasake õpetajaid, juhtkonda ja teisi vajalikke osalisi

3.-4. nädal
IDEEDE ARENDAMINE

- Vaadake ideed koos autoritega üle ja aidake neid täpsustada ning paremaks muuta
- Toetage idee autoreid nende mõtete edasiarendamisel
- Hinnake, kas ideed on tehtavad ja mahuvad eelarvesse, et tiimid saaksid koostada lõplikud ideekirjeldused

5.-6. nädal
KAMPAANIA

- Aidake kujundada kampaaniat ja tutvustada ideid kooliperele
- Toetage teavituse ja kampaaniategevuste korraldamist
- Andke teada, millal ja kuidas saab hääletada

7.-8. nädal
HÄÄLETAMINE

- Korraldage hääletus
- Innustage õpilasi hääletama
- Lugege hääled kokku ja kuulutage välja võiduidee või võiduideed

ELLUVIIMINE JA KOKKUVÕTE

- Aidake võiduideel teoks saada
- Tähistage tulemusi ja tehke koos protsessist kokkuvõte

Enne alustamist

Enne ideekorjet istuge koos koolipoolse eestvedajaga maha ja pange paika kaasava eelarve põhireeglid.

Nii oskate ka teistele õpilastele selgitada, kuidas kõik toimib ja milliseid ideid oodatakse.

KÜSIMUS	PANGE PAIKA
Kui suur on eelarve?	Näiteks 500-2000 €
Mitu võiduideed on?	Üks võiduidee või mitu ideed, kuni eelarve täitub
Kes saavad ideid esitada?	Kõik õpilased, kindlad klassid või üks kooliaste
Kes osalevad ideekorje töötoas?	Kõik õpilased või valitud klassid ja vanuseastmed
Kes saavad hääletada?	Kõik õpilased või kogu koolipere
Millised ideed sobivad?	Idee on koolis teostatav, mahub eelarvesse ning parandab koolielu
Kes aitavad ideid edasi arendada?	Näiteks õpetajad, majandusjuht, huvijuht, juhtkonna liikmed
Kes aitavad võiduidee teoks teha?	Koolipoolne eestvedaja, juhtkond ja idee autorid

Mis siis kui ...

- **Kui juhtkonnalt on raske eelarve või toetuse saamine?** Alustage väiksema summaga. Leidke endale koolis liitlasi, kellega koos kaasava eelarve ideest juhtkonnale rääkida. Tooge näiteid teistest koolidest, mida teate, või leidke need demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve lehelt.
- **Kui pole selge, kes protsessi vedama peaks?** Leppige kohe algul kokku üks konkreetne inimene õpilasesindusest ja üks täiskasvanu, kes vastutavad - ilma selgete vedajateta jääb protsess venima.

1 IDEEKORJE

Selle etapi eesmärk on tutvustada kooliperele kaasava eelarve protsessi ja koguda õpilastelt ideid, kuidas koolielu paremaks muuta. **See kestab 1-2 nädalat.**

Mis on ideekorje?

Ideekorje on kaasava eelarve esimene etapp. **Õpilased mõtlevad probleemidele koolis ja pakuvad välja lahendusi, mis oleksid kaasava eelarvega tehtavad.**

Selles etapis on kõik mõtted oodatud! Veel ei pea täpselt teadma, kuidas idee teoks teha või kas see jõuab hääletusele. Kõigepealt on oluline märgata, mida õpilased oma koolis muuta tahaksid.

Kuidas ideid koguda?

Kõige parem viis ideede kogumiseks on **korraldada ideekorje töötuba**, kus õpilased saavad teada, kuidas kaasav eelarve toimib, mõelda koos oma kooli vajadustele ja pakkuda välja ideid.

Viige töötuba läbi koos koolipoolse eestvedajaga ning jagage ülesanded. Näiteks võib õpilasesindus tutvustada kaasavat eelarvet, aidata grupitöid juhendada ja selgitada, mis ideedest edasi saab.

Kui teete töötuba esimest korda, alustage võimalusel väiksema grupiga, näiteks 20-30 õpilasega. Suurema grupi puhul mõelge enne hästi läbi, kes gruppe aitab ja kuidas töötoa eri osad sujuvalt läbi viia.

Näide ideekorje töötoast (45 min)

1 *Mis on kaasav eelarve? (10 min)*

Alustuseks rääkige lühidalt:

- mis on kaasav eelarve (abiks võib olla see lühivideo);
- kui suur on teie kooli kaasava eelarve summa;
- milline on ajakava;
- kes saavad ideid esitada;
- milliseid ideid oodatakse

Hea idee on selline, millest saab kasu võimalikult suur osa kooliperest, mis mahub kokkulepitud eelarvesse ja ei tekita koolile suuri püsikulusid.

Idee võib näiteks:

- muuta koolihoovi paremaks
- teha koolimaja hubasemaks
- luua rohkem liikumisvõimalusi
- olla mõni sündmus, nt loeng, kontsert või koolidisko

Need on ainult näited - julgustage õpilasi pakkuma ka täiesti uusi ideid!

2 *Mis muudaks meie kooli paremaks? (15-20 min)*

Jagage õpilased 3-5-liikmelistesse gruppidesse ning andke igale grupile ideekorje tööleht **(lisa 1)**.

Märgake probleemi või vajadust

Paluge gruppidel arutada:

- millest on koolimajas või koolihoovis puudus?
- mis võiks vahetunnis, õppimises või kooliüritustel olla teisiti?

Valige koos üks probleem või vajadus, millele tahate lahendust leida.

Tehke ajurünnak

Mõelge grupis välja vähemalt kolm võimalikku lahendust, mis võiksid valitud probleemi lahendada.

Kirjutage üles kõik mõtted.

Ajurünnaku ajal ei ole halbu ideid! Ärge hakake ideid kohe hindama või maha laitma.

Valige üks idee

Vaadake oma ideed koos ja valige neist üks, mida tahate edasi arendada.

Mõelge:

- milline idee aitaks kõige rohkem õpilasi?
- milline idee muudaks koolielu paremaks?
- kas idee mahub kaasava eelarve summa sisse?

3 *Grupid esitlevad oma ideed (5-10 min)*

Nüüd on aeg oma ideed teistele tutvustada! Paluge igal grupil teha 1-2 min pikkune esitlus.

Iga grupp räägib lühidalt:

- millist probleemi märkasid
- mis on nende lahendus - idee sisu
- miks peaksid õpilased just selle idee valima

Esitlus ei pea olema ette valmistatud. Oluline on, et teised saaksid ideest aru.

4 *Mis saab ideedest edasi? (5 min)*

Töötoa lõpus rääkige kindlasti, mis ideedest edasi saab. Ideekorje on alles esimene samm!

Paluge igal grupil kokku leppida:

- Kes aitab ideed edasi arendada?
- Milliseid küsimusi tuleks veel lahendada?

Tuletage õpilastele meelde:

- Millal tuleb esitada lõplik idee;
- Mis on edasised sammud;
- Millal toimub hääletamine.

Mis siis kui ...

Kui ideid tuleb liiga vähe? See võib juhtuda, kui koolis pole varem kaasavat eelarvet olnud ja õpilased pole harjunud ise ideid välja pakkuma. Andke gruppidele kindlasti aega probleemi peale mõelda: mis koolis segab või mida tahaksid, et oleks teistmoodi? Üks probleem võib anda ka mitu erinevat lahendust. Julgustage neid, kes ideid välja pakuvad, nendega kindlasti edasi tegelema ja toetage neid tiime vajadusel järgmistel sammudel idee arendamisel ja kampaania tegemisel.

Kui mõni grupp ei hakka ideid arutama? Aidake neil valida üks konkreetne probleem, näiteks vahetundide sisustamine või kooli õueala. Probleemist on lihtsam edasi lahendusteni jõuda.

Kui esimesed ideed tunduvad liiga tavapärased? Esimesena pähe tulevad ideed on sageli kõige levinumad. Julgustage gruppe mõtlema kaugemale, näiteks küsides pärast esimest ideed "mis veel?". Hea idee ei pea sündima kohe, vaid võib kujuneda arutelu käigus.

Kui kaks ideed on väga sarnased? Pakkuge tiimidele võimalust ühendada need üheks tugevamaks ideeks.

Kui tuleb ideid, mis kooli kaasavasse eelarvesse ei sobi (nt bassein, uisuväljak, koolisöökla toit)? Ärge lükake ideid kohe tagasi, vaid selgitage, miks need kaasavasse eelarvesse ei sobi (nt liiga kallis), ja pakkuge välja, kuidas seda probleemi saaks lahendama hakata (nt valla/linna kaasav eelarve suuremate objektide jaoks, kooli juhtkonnaga probleemi arutamine jne).

Kuidas kaasata rohkem õpilasi?

Kõik õpilased ei taha või ei julge oma mõtteid jagada ühtemoodi. Töötuba on üks viis ideede kogumiseks, aga see ei pea olema ainus. Mõelge, kuidas anda võimalus kaasa lüüa ka neil, kes vajavad rohkem aega või teistsugust viisi oma idee jagamiseks.

Vaiksemad õpilased

Andke aega ka omaette mõelda ja pakkuge teisi võimalusi idee jagamiseks, näiteks veebivormi, ideekasti või õpilasesinduse kaudu.

Nooremad õpilased

Kasutage lihtsaid küsimusi ja konkreetseid näiteid. Ideed võib kirjutamise asemel ka joonistada.

Muukeelsed õpilased

Kasutage lihtsat keelt, pilte ja näiteid. Vajadusel aidake küsimusi selgitada.

Erivajadustega õpilased

Küsige võimalusel õpilaselt endalt, mis aitaks tal kaasa lüüa. Vajadusel andke rohkem aega või leidke mõni teine viis idee jagamiseks.

Ideekorje kontrollnimekiri

Enne alustamist

- [ ] Lepime kokku, kes mille eest vastutab
- [ ] Paneme paika kaasava eelarve ajakava
- [ ] Teeme selgeks, kui suur on kaasava eelarve summa
- [ ] Lepime kokku, millised ideed sobivad kaasavasse eelarvesse
- [ ] Otsustame, kes saavad ideid esitada ja hääletada
- [ ] Mõtleme läbi, kuidas info õpilasteni jõuab

Ideekorje ettevalmistamine

- [ ] Leiame ideekorje töötoa või töötubade jaoks sobivad ajad
- [ ] Anname õpilastele ideekorjest teada
- [ ] Jagame omavahel töötoa läbiviimise ülesanded
- [ ] Teeme endale selgeks, mida õpilastele kaasava eelarve kohta rääkida

Ideekorje läbiviimine

- [ ] Tutvustame õpilastele kaasavat eelarvet
- [ ] Jagame õpilased väiksematesse gruppidesse
- [ ] Aitame ja toetame gruppe arutelude ajal
- [ ] Anname igale grupile võimaluse oma ideed tutvustada
- [ ] Kogume kõik ideed kokku
- [ ] Räägime, mis ideedest edasi saab

Pärast ideekorjet

- [ ] Tuletame õpilastele meelde, kuhu ja mis ajaks tuleb idee esitada
- [ ] Jagame õpilastele ideede esitamise linki või muud vajalikku infot

2 IDEEDE ARENDAMINE

Selle etapi eesmärk on ideed koos autoritega üle vaadata, täpsustada ja hääletuseks valmis panna. **See kestab umbes 2 nädalat.**

Uusi ideid ei ole enam vaja välja mõelda. Aidake ideede autoritel oma mõtteid selgemaks muuta ning uurida idee maksumust, sobivat asukohta ja teostamiseks vajalikke samme. Mõni idee vajab vaid väikest täpsustust, teine põhjalikumat edasiarendamist. Vajadusel võib sarnased ideed üheks tugevamaks ideeks ühendada.

Mida selles etapis teha?

1 Vaadake ideed üle

Lugege esitatud ideed läbi ning mõelge:

- kas ideest on lihtne aru saada?
- kas on selge, mida tahetakse teha?
- millist probleemi idee lahendab või mida see koolis paremaks muudab?
- kellele sellest ideest kasu oleks?

Kui midagi jääb segaseks, rääkige idee autoritega. Ärge hakake ideed nende eest ümber tegema - aidake autoritel endil oma mõtet selgemaks muuta.

2 Aidake idee kohta vajalik info välja uurida

Mõelge koos idee autoritega, mida on veel vaja teada. Näiteks:

- **Kui palju idee maksab?** Küsige hinnapakkumisi ja vaadake, kas idee mahub eelarvesse.
- **Kus ja kuidas saaks idee teoks teha?** Kui idee on seotud mõne ruumi või koolihooviga, mõelge läbi, kuhu see kõige paremini sobiks.
- **Mida on idee teostamiseks vaja?** Kas vaja on erilisi vahendeid, paigaldust või luba?
- **Kellelt võiks nõu küsida?** Abi võib olla näiteks õpetajast, majandusjuhist, huvijuhist, juhtkonna liikmest või teistest õpilastest.

3 Pange idee hääletuseks valmis

Kui idee on läbi mõeldud, paluge autoritel esitada oma lõplik ideekirjeldus.
Leppige eestvedajaga kokku, kus ja mis ajaks lõplikud ideed esitatakse - näiteks Stuudiumis, Google Formsis või mõnes muus keskkonnas.
Idee esitamise näidisvormi leiate **lisast 2**.

Mis siis kui ...

Kui idee ei mahu eelarvesse? Soovitage idee autoritel küsida mitu hinnapakkumist ja rääkida ettevõtetega läbi. Mõnikord tulevad ettevõtted vastu, kui õpilased selgitavad, et tegu on kaasava eelarve projektiga (Rapla Gümnaasium sai näiteks neli tooli ühe tooli hinnaga, sest õpilased küsisid ettevõttelt soodustust.).

Kui idee tundub veel toores või pole selge, kas see on tehtav? Ärge kiirustage ideed kõrvale jätma - arendamise eesmärk ei ole ideid välja praakida, vaid aidata neil paremaks saada. Kui te ise ei oska hinnata, kas idee on tehtav, küsige julgelt abi kooli töötajatelt (nt majandusjuhilt, huvijuhilt, direktorilt).

Kui idee autor ei jõua tähtajaks vastata? Võite anda ühe lisapäeva meeldetuletusega, aga kui vastust ikka ei tule, liikuge edasi ilma selle ideeta. Tähtajad peavad kehtima kõigile võrdselt.

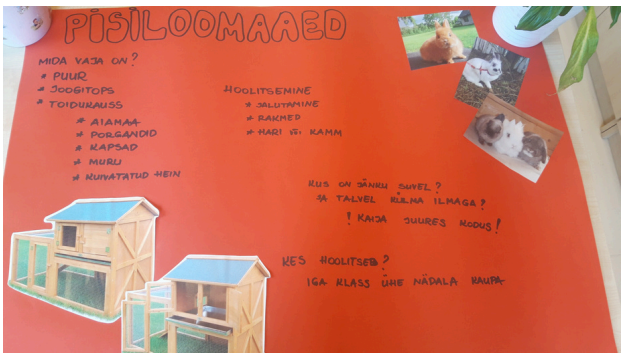

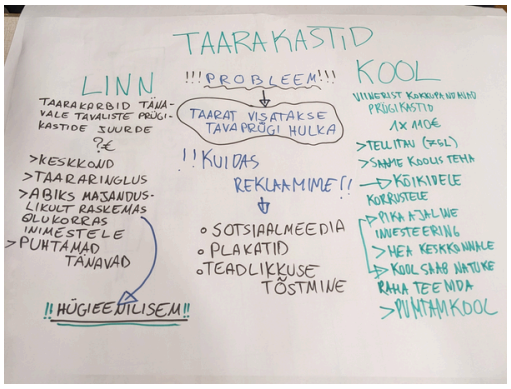

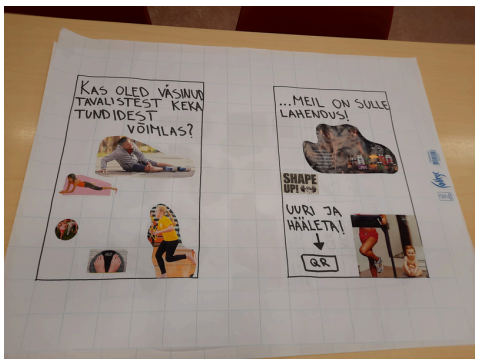

Ideede arendamise kontrollnimekiri

Ideede arendamine

- [ ] Lepime kokku, kuidas ideid edasi arendame
- [ ] Aitame idee autoritel oma ideid täpsustada
- [ ] Vaatame koos kooli töötajatega üle, kas ideed on tehtavad ja mahuvad eelarvesse
- [ ] Vajadusel aitame sarnased ideed üheks kokku panna
- [ ] Tuletame idee autoritele meelde ideede esitamise tähtaega

3 KAMPAANIA

Selle etapi eesmärk on teha hääletusele jõudnud ideed kogu koolile nähtavaks. Kampaaniaperiood kestab **1-2 nädalat.**

Ideede autorid tutvustavad oma ideid ja selgitavad, miks neid tasub toetada. Nii saavad õpilased ideid võrrelda, küsimusi küsida ja teha teadliku valiku.

1 Pange paika ajakava

Mõelge läbi:

- millal kampaaniaperiood algab?
- kui kaua see kestab?
- millal ja kuidas ideid tutvustatakse?
- millal toimub hääletamine?

Õpilased peaksid saama ideedega tutvuda vähemalt paar päeva enne hääletamise algust.

2 Aidake ideid hästi tutvustada

Iga idee peaks olema esitatud lihtsalt, lühidalt ja arusaadavalt.

Idee tutvustuses võiks olla:

- idee nimi;
- mida tahetakse teha;
- **miks seda ideed vaja on;**
- kellele sellest kasu on.

Lisage kindlasti ka midagi visuaalset! Idee autorid võivad teha näiteks postri, joonistuse, maketi või lühikese video.

Pilt aitab teistel paremini ette kujutada, milline idee võiks päriselt välja näha!

3 Mõelge, mis kanalites ideid tutvustada

Kõik õpilased ei saa infot samast kohast. Mõelge, millised infokanalid teie koolis toimivad, ja kasutage võimalusel mitut eri viisi.

Ideid võib tutvustada näiteks:

- kooli sotsiaalmeedias
- Stuudiumis või muus kooli infokanalis
- klassijuhataja- või infotunnis
- stendidel või ekraanidel koolimajas

4 Kõigile ideedele võrdsed võimalused

Kõigil hääletusele jõudnud ideedel peab olema võrdne võimalus end tutvustada.

Leppige enne kampaania algust kokku ühised reeglid.

Näiteks:

- iga idee kohta saab teha ühe postituse kooli sotsiaalmeedias või Stuudiumis;
- kool prindib iga idee jaoks välja sama arvu postreid;
- kõik ideed saavad kooli ekraanidel võrdselt aega;
- ideede esitlusel saab iga meeskond oma idee esitlemiseks kolm minutit

Mis siis kui ...

Õpilastel pole ideid, kuidas kampaaniat teha? Tuletage tiimidele meelde, et lihtsad ja selged sõnumid töötavad kõige paremini ning pilte märgatakse rohkem kui pikka teksti. Hääletusele minevate ideede autoritega oleks hea teha üks kokkusaamine, kus jagada nippe ja kasulikke tööriistu (nt Canva). Seal saaks mõni turundusega kokku puutunud täiskasvanu (nt kunsti-, arvuti-, ettevõtlus- või majandusõpetaja või mõni turunduse valdkonnas töötav lapsevanem) lühidalt noortele rääkida, kuidas oma ideele kampaaniat saaks teha.

Kui mõni idee ei saa kampaaniamaterjali valmis? Andke lihtne miinimumnõue (nt üks poster koos idee nime ja lühikirjeldusega).

Kui tundub, et üks idee saab liiga palju tähelepanu? Andke kõikidele ideedele võrdne pind koolis (nt sama palju aega tutvustamiseks, üks sotsiaalmeediapostitus). Te saate tagada, et kõigil ideedel on võrdsed võimalused enda tutvustamiseks. Lõpliku valiku teevad õpilased aga selle põhjal, milline idee neid kõige rohkem kõnetab.

2021
Rapla Gümnaasium
Koolide kaasav eelarve

2025
Tõrva Gümnaasium
Koolide kaasav eelarve

2021
Tartu Annelinna Gümnaasium
Koolide kaasav eelarve

2024
Tartu Forseliuse Kool
Koolide kaasav eelarve

Kampaaniaperioodi kontrollnimekiri

- [ ] Paneme paika kampaaniaperioodi ajakava
- [ ] Lepime kokku kampaania ühised reeglid
- [ ] Anname idee autoritele teada, kuidas ja kus ideid saab tutvustada
- [ ] Valime ideede tutvustamiseks sobivad infokanalid
- [ ] Jälgime, et kõigil ideedel oleks kampaanias võrdsed võimalused
- [ ] Anname õpilastele teada, millal ja kuidas saab hääletada

4 HÄÄLETAMINE

Nüüd on õpilaste kord otsustada, milline idee või millised ideed saavad teoks! Iga õpilane saab anda oma hääle ideele, mida tema kõige rohkem toetab.

Selles etapis valib koolipere hääletuse teel välja võiduidee. **Hääletus võib toimuda ühel päeval või olla avatud näiteks nädal aega.**

Kuidas hääletamist ette valmistada?

Hääletamine on iga õpilase võimalus otsustada, milline idee teoks saab.

1 Mõelge läbi hääletuse korraldus

- Millal toimub?
- Kui kaua saab hääletada?
- Kus saab hääletada?
- Kes saavad hääletada?
- Kuidas hääletusest teada antakse?
- Kuidas hääled kokku loetakse ja tulemused välja kuulutatakse?

2 Kutsuge kõiki hääletama

Tuletage hääletamist mitu korda ja eri viisidel meelde.

Julgustage hääletama kõiki õpilasi - ka neid, kes ise ideed ei esitanud.

3 Kuulutage tulemused välja

- Milline idee või millised ideed võitsid;
- Kui palju õpilasi hääletas;
- Mis saab võiduideest edasi.

Tänage ka kõiki idee autoreid ja hääletajaid. Iga esitatud idee ja antud hääl on osa kaasavast eelarvest!

Valige oma koolile sobiv hääletamise viis!

Paberhääletus

Õpilased märgivad oma valiku pabersedelile **(lisa 3)** ja panevad sedeli hääletuskasti.

Mõelge läbi, kuidas tagate, et iga õpilane saab hääletada ainult ühe korra.

Digihääletus

Õpilased annavad oma hääle veebis.

Kasutage Demokraatia TV kaasava eelarve digihääletust - turvaline hääletuskeskkond, kus õpilased saavad hääletada Smart-ID, Mobiil-ID või ID-kaardiga.

Paber + digi

Kasutage mõlemat hääletusviisi.
Näiteks 1.-7. klass hääletab pabersedeliga ning 8.-12. klass digitaalselt.

Pange enne täpselt paika, kes kuidas hääletab, et vältida topelthääli!

Mis siis kui ...

Kui hääletusaktiivsus tundub madal? Tuletage hääletamist kõikvõimalikest kanalitest korduvalt meelde (näiteks kooli raadio kaudu või käies klassides ja öeldes, et hääletamine on avatud).

Madalat hääletamisaktiivsust on koolid ennetanud nt nii:

- hääletuskasti viiakse päeva jooksul klassist klassi;
- aulasse või fuajeesse luuakse vahetundideks hääletuspunkt;
- klassid kutsutakse hääletama kindla ajakava alusel;
- õpilased saavad hääletada nii arvutiklassis kui ka oma nutiseadmest.

Hääletamise kontrollnimekiri

Enne hääletamist

- [ ] Paneme paika hääletamise aja ja kestuse
- [ ] Lepime kokku, kes saavad hääletada
- [ ] Valime hääletamise viisi: paber, digi või paber + digi
- [ ] Valmistame ette hääletuskeskkonna või hääletussedelid
- [ ] Jagame õpilastele infot, millal, kus ja kuidas saab hääletada

Hääletamise ajal

- [ ] Jälgime, et hääletamine toimuks kokkulepitud reeglite järgi
- [ ] Hoolitseme selle eest, et kõigil oleks võimalus oma hääl anda

Pärast hääletamist

- [ ] Loeme hääled kokku ja selgitame välja tulemused
- [ ] Anname kooliperele tulemustest teada
- [ ] Täname idee autoreid ja kõiki hääletajaid
- [ ] Räägime, mis saab võiduideest edasi

5 ELLUVIIMINE

Selle etapi eesmärk on teha võiduidee päriselt teoks. Etapi kestus sõltub idee mahust, **tavaliselt kulub sellele mõnest nädalast paari kuuni pärast hääletust.**

Hääletus on läbi ja võiduidee selgunud. **Nüüd on aeg idee päriselt teoks teha!**

Kuidas võiduidee ellu viia?

1 Pange paika, mis saab edasi

Istuge koos eestvedaja, juhtkonna liikmetega ja võiduidee autoritega maha ja leppige kokku:

- millal võiks idee valmis saada;
- kes mille eest vastutab;
- millised on järgmised sammud;
- kuidas hoitakse kooliperet toimuvaga kursis.

2 Kaasake idee autoreid

Ärge unustage võiduidee autoreid pärast hääletamist ära!

Kaasake neid võimalusel idee teoks tegemisse ja seda puudutavatesse valikutesse.

Nii näevad idee autorid, kuidas nende mõttest saab samm-sammult päris muutus, ja saavad ise selle teoks tegemisel kaasa lüüa.

3 Tähistage!

Kui võiduidee on valmis, leidke hetk selle tähistamiseks.

Näiteks võite:

- korraldada ametliku avamise;
- teha ühispildi;
- tunnustada idee autoreid ja teisi, kes kaasa aitasid;
- jagada valminud ideed kooli kodulehel või sotsiaalmeedias.

Tartu Forseliuse Kooli 2024. a kaasava eelarve võiduprojekt ronimisrada Ninja-Slack

Rapla Gümnaasiumi 2021. a kaasava eelarve võiduprojekt istumiskohad õuealal

Saku Gümnaasiumi 2026. a kaasava eelarve võiduprojekt “Istuv jalgpall”

Kokkuvõte ja järgmised sammud

Kuidas meil läks?

Kaasava eelarve teekond on läbi! Enne kui päriselt joone alla tõmbate, võtke koos aega, et vaadata tagasi: mis toimis hästi, mida õppisite ja mida võiks järgmisel korral teisiti teha.

Arutage küsimusi õpilasesinduses. Võimalusel küsige arvamust ka teistelt õpilastelt.

- Milline tegevus kaasas õpilasi kõige rohkem ning milline etapp sujus kõige paremini?
- Milline tegevus võttis oodatust rohkem aega?
- Kuidas sujus koostöö õpilasesinduse ja eestvedaja vahel?
- Keda oleks järgmisel korral veel vaja kaasata?
- Kas ajakava oli realistlik?
- Kas info jõudis õigel ajal õpilasteni? Millised teavituskanalid töötasid kõige paremini?
- Mida soovime järgmisel aastal samamoodi teha?
- Mida võiks proovida teisiti teha?
- Mida õppisid õpilased selle protsessi käigus?
- Mis muutus meie koolis tänu kaasavale eelarvele?

Mis saab edasi?

Hoidke ideed alles

Kõiki ideid ei saa kohe teoks teha. Hoidke head mõtted alles - mõni neist võib saada teoks järgmisel aastal või siis, kui selleks tekib parem võimalus.

Andke kogemus edasi

Kui õpilasesinduse liikmed vahetuvad, rääkige uutele, mis töötas ja mida õppisite. Nii ei pea järgmine koosseis nullist alustama.

Ärge piirduge korra aastas kaasamisega

Kaasav eelarve on üks võimalus kaasa rääkida, aga õpilaste märkamine ja kuulamine võiks olla koolielu igapäevane osa.

LISA 1

KOOLI KAASAV EELARVE

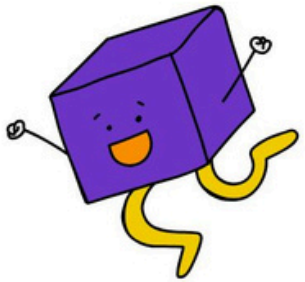

MIS ON PROBLEEM?

Mis probleem vajaks koolis lahendamist?

AJURÜNNAK

1

2

3

Paku välja vähemalt 3 võimalikku ideed, kuidas seda probleemi lahendada. Ükski idee pole halb!

VALI IDEE

Idee:

Miks?

Milline idee on kõige ägedam, kõige suurema mõjuga ja mahub eelarvesse?

JÄRGMISED SAMMUD

Lihvi ideed!

- eelarve
- kuhu paigaldada?
- kellega ideed veel arutada võiks?
- kas on mingeid takistusi?

LISA 2

Idee esitamise vormi näidis

Kirjelda oma ideed võimalikult selgelt ja täpselt.

Esita oma idee kooli kaasavasse eelarvesse!

Mis on sinu idee?

Idee autorite nimed ja klass:

Millist probleemi idee lahendab?

Mille peale kulub raha ehk eelarve:

LISA 3

Hääletussedeli näidis

Vali üks idee, mida soovid toetada, ja märgi selle juurde X. Igal õpilasel on üks hääl. Sedel loetakse kehtetuks, kui on märgitud rohkem kui üks idee.

Nr	Idee pealkiri	Valik
1		☐
2		☐
3		☐
4		☐
5		☐

KOOLIS MUUDAME

Koolis muudame! Kooli kaasava eelarve teejuht õpilasesindusele

Koostajad: Merle Mändmets, Sirle Poom
Fotod: Eesti Koostöö Kogu, MTÜ Korruptsioonivaba Eesti ja programmis osalenud koolid

Täname kõiki koolide kaasava eelarve programmis osalenud koole, kelle tagasiside ja kogemused aitasid selle teejuhi valmimisele kaasa.

Väljaandjad: Eesti Koostöö Kogu ja MTÜ Korruptsioonivaba Eesti, 2026
Lisainfo ja materjalid: demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve
Kontakt: info@kogu.ee, info@transparency.ee

KO GU Eesti Koostöö Kogu

TRANSPARENCY INTERNATIONAL Korruptsioonivaba Eesti

Koolide kaasava eelarve programmi rahastab

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM